

De la o proză a cărții la o proză a vieții

grete tartler

Un vers

Un vers mă privește în ochi și-mi simt ochii încercându-mi de închipuire: cele 365 de oaze ale corpului se înalță cu tot atâtea nopți prin frunziș, 365 de zile trec deodată prin mine ca printr-o uriașă lentilă. Joc de culori între gene. Și-mi amintesc doctorul care mă invitase să văd la microscopul său fascinantul color, microbi de holeră, viruși strălucitori, o colecție de boli uitate — „superbe culturi, vino să vezi ce cantururi, ce viață!” Nu, doctore, i-am răspuns, asemenea ființe nici la microscop nu merită să fie mari.

Cartea sigilată

În așteptarea ta mă joc de-a „tunelul timpului”.

Undeva la un capăt străbunicii tăi se îmbrățișează. Grăbiți-vă de un străg, pentru el am învățat tainele muzicii și echilibrul, și-așa (dar e nevoie de atâtea, multe, pentru orice învățătură, după cum în zadar curge laptele caprei care răstoarnă șisturii). Apoi, la celălalt capăt, cenusa ta mă învalui. Pe negindite aflui taina cărții sigilate pe care o purtașem în corp. Apoi intri în casă. Ești chiar pe prag. Foile cărții în mine se zbat de o mare furtună.

Cetatea de lapte

Urc zidul despre care se spune că a fost zidit cu lapte de bivoliță (zidind de un popă iaramii, cîndva, cu fost puși, drept pedepsă, n mortor să amestece laptele). Acum turnul e în ruină de secole și chiar de-l vor renova într-o zi în mortar de fi apă. Vina a fost ispită? Mă întreb și nu-i văd pe cei doi îndrăgostiți — le întorc iute spatele, ei își reiau sîrutarea — dar altul e gustul ei, de acum.

Povestește-mi

minunile lumii

Povestește-mi minunile lumii: un licurici care mîncă pămînt dar nu se satură niciodată de teamă să nu se sfîrșească pămîntul. Miră-te și de cei ce se vind morții, mercenarii.

[Dar cită deosebire între răzii și pînă: o poveste de se-nvalbură cu școlari în jachete roșii peste trepte de piatră cu mirosul de țigăre miros de igrișie cu bălării, iasomie, pitici de grădiniță, țărniță cu pălării largi de paie dînd cercul de umbră pe-acestea, cit încă n-au dispărut sub cicatrice de iarbă, cit între ele și cuvinte se iscă un fulger. Poate că o să-ți amintesc de aceste lăcomne clipe cînd vei fi întrebare: cine, părinții, capitul, marea iubire, sau cine te-a învățat să cauți în poezie ulimica salvare?]

Alb alb alb

Sub ochii mei a cumpărat traista din pînă de capră, zicînd: „E veche, dumneața nu mai ai nevoie de ea, cu zece lei îți iei o sacoașă de rafie”. Apoi începu să strige: „Cumpărați traista asta nouă, încăpătoare, vopsită în culori naturale — unde mai găsești așa ceva la oraș!” Voi unul s-o cumpere: „Nu-i de dumneața”. Veni și altul: nu voia să-i vindă. Ah, negustorul, i-am zis, pune-mă și pe mine în alambicul care preface vechiul în nou, paiele în podoabe de nur.

Foarfece deschisă

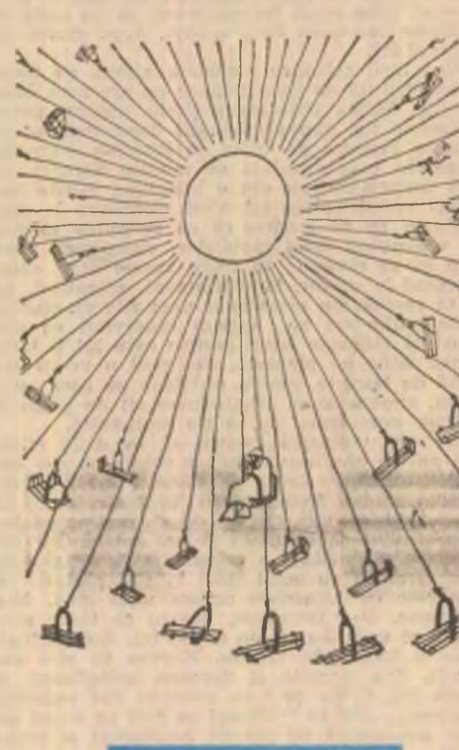
Imi întinzi un pahar lîmpede-auriu: la suprafața ceaiului o măceasă — iar eu mi amintesc de Raza din Bagdad (derușii faloșouă cuvîntul ward, „roz”, în loc de wîrd, „repetare”) mi-l amintesc pe Abdull-Qadir la porțile cetății alungat de înțelepți „cu o cupă plină ochi, adică zicînd: „cupa Bagdadului e preaplină, aici nu mai e loc pentru tine”; dar noul-venit ivise o roză în plină iarnă, o puse pe apă: și nu s-a vîrsat nici o picătură. Așa ar fi loc pentru toți pe pămînt (imi explică ca unui bolnav) dacă ar fi și să treacă puntea să-și poarte Raza fulgeră foarfece deschisă. Indescribibil mirosul de crom al realității.

De magnis conjunctionibus

Soarele 0 Săgetător Ascendent 0 în Capricorn Mijlocul Cerului 27 Balanță acestea sînt datele sferei mele terestre care ascultă de fiecare mișcare a ta (secundum res celestes res terrestres aveniunt) va să zică știi că linia echinoxului împarte mersul soarelui în două — uite simt sub talpă înfrînșia clară mă ridic pe virful și așa cum cocșul Alectrión se minunează cînd se ivește stăpînul său soarele te ademinesc pe tăiș

Viabilitatea construcției românești

Subiectul romanului *Cinele de piatră* de Gabriel Iuga, una dintre cele mai frumoase cărți pe care le-am citit în ultima vreme, un subiect complex și cu ramificații precis motivate în prezentul și trecutul cuprinse de naratiune, este plasat în cea mai mare parte a sa, în București și în imperiul mirific al bălților Dunării, un teritoriu misterios și încă neînțeles care a dat pînă acum în cadrul literaturii române prozatori dintr-o gamă diversă, cei mai însemnați părinți a lui Fănuș Neagu, Panait Istrati și Ștefan Bănuțescu. Spre deosebire de cei trei scriitori amintii de noi, toți avînd darul discret-metafizic de a transforma realul în mister existențial și imagism, Gabriel Iuga se apropie mai mult de modalitatea fals balzaciană viguroasă și profundă de re-producere a realului, o modalitate trecută însă prin indiscutabile filtre particulare care îl îndepărtează de oricare model sensibil. Textul este și mai vizibil în amintirea despre nănta lui Valentin, tatăl lui Alexandru, unde iubirea dintre miri capătă valoare magică: „Era altă dulcețea în privirile lor, încît cei care se duceau între ei s-au împăcat atunci”. Semnificația infuziei cu povești fantastice este aceea a rupei de o realitate efemeră și proiectarea în memoria unui ținut originar pierdut pentru totdeauna. În ochii celor din afară „Defonia este un viespar mistic”; din interior însă Defonia este un ținut în care se păstrează frumusețea fantastică a unei realități niciodată trăite. Alexandru aude aici „vocea protoistoricele sale bunicii”. Mărgărea are în sat strănepote, cărțile și stația de amplificare învadează gîndurile oamenilor. Totul este anunțat de sosirea în sat a indivizilor din alte locuri care aduc cu ei obiceiuri străine gîndiri autohtone ce mestește de simboluri, anunțînd parca un apocalips la intersecția dintre fenomenal și mitologia țărănească: „După venirea perechii de prinți căzuți din ceruri, în Defonia se simți că se rupsese ceva, plensine o verigă din ordinea vespică a lumii”. Natura își face însă loc printre întîmplări și astfel „aerul griului copt, al păpușoilor verzi alungă monștrii!” În această presimțire a haosului care amenință Defonia personajele au un comportament neprevăzut, vent în afară lor. Alec Orza, de pildă, vine dinspre pasivitatea fatalistă spre apacarea ostentativă cu dramatism unei arderi consumate mocrat.

vind o indiscutabilă acuratețe și chiar o orlatate de virtuos care fac din acest roman o lectură dintre cele mai agreabile și mai germinante în plan spiritual. Străbătut continuu de un elevat simț al frumosului și al adevărului interior pe care se sprijină întregul echilibru al cărții, textul în sine are o notă de subtilitate, o distincție deloc deliteraturizată care conferă acestei cărți un înalt grad de veridicitate în plan artistic și de revelare a umanului.

Cu o foarte ingenioasă interferență a planurilor și a timpului, construcția romanului *Cinele de piatră* (Editura „Cartea Românească”, 1985) este una înseamnă simplă, fără comentarii întortocheate ori alungite inutile, încercătură esențială a cărții fiind, poate și din acest motiv, cu atât mai profitabilă artistic și mai cotoptă de o fină emo-

Ion Spănu

Pe marginea cărților

Cu Scrisoare către animalele mici (1986) a lui Ștefan Bănuțescu, o carte de proză, a doua sa carte, deloc surprinzătoare față de prima cu care începe relații strînse prin cultivarea parabolice în linia și, mai ales, în spiritul lui Borges. Încă de la prima sa carte, *Mozartul* (1983), s-a putut observa apetența autorului pentru povestiri exemplare, crescută la umbra *Bibliotecii Babel*, a realismului magic. Piese ca „Manuscrisul lui Marion”, „Cele șapte morți ale lui Jorge Luis Borges” sau „Labirintul” divulgau o formă narativă elocventă prin tensiunea ce modela o viziune originală asupra modelului. Orice tentativă de depășire a modelelor instituite eusează în capcanele modelului arhetipal. Iată concluzia *Mozaicului*, volum străbătut de ironie lucidă, de coerență a demonstrației, avînd valoarea unei poezii deschise a impactului realității cu erudiția (diversul fantastic).

Romanul *Scrisoare către animalele mici* se revendică din aceeași poezie, semnele culturii marcină biografia semnificativă, deși anonimă, a „unui om alit de insignifiant încît istoria l-a uitat și numele, dacă l-ai fi știut vreodată, sau dacă acel om o fi avut vreodată un nume”. Aurel Antonie e un prozator care se adresează încă mai ales Cărții și mai puțin Vieții. Din acest punct de vedere el nu se deosebesc prea mult de generația lui.

Evident, Omul ca personaj devine nu un simplu generator de semnificații, ci un simbol cu o conotație ce include alternativele existenței, drama cunoașterii, aspirațiile spre libertate și fericire, agresiunea obiectelor, rețeaua interdicțiilor, relativizarea timpului. Motivul dominant al romanului este Iluzia. Naratorul, situat pe pozițiile obiectivității, orchestrează Istoria Cărții paralel cu destinul protagonistului în secvențe de un epic deloc dens dar care asigură jocul imaginativului și analiza fină a mecanismului percepției realului ca agresiune. Despre ce carte e vorba? O carte fără început și fără sfîrșit, ascunzînd „ceva mai cumplit decît moartea, ce nu trebuie aflat”, o carte cu posibilități infinite! — Cartea Cărților, aceeași pe care necunoscutul din *Oracle* o vinde personajului-narator din celebra povestire a lui Borges, *Cartea de Nisip*, „pentru că nici cartea, nici nisipul n-au început și nici sfîrșit”. Istoria apocrifă a Cărții, departe de a-i dezvălui misterul, se constituie într-un examen ironic al erudiției.

Urmărind destinul omului, descoperim eroul alienat prin perfida însușare a lumii obiectelor. Presiunea lucrurilor, „stăpîni tiranici și neiertători”, nu poate fi evitată, în ciuda gesturilor de detașare: „Omul își făcuse un obicei. În fiecare după-amiază își lua scaunul cu spătar înalt și țese pe culoar”. Pălerul — imago mundi — devine un spațiu buroier al libertății, obiectivității, independenței. Personajul nu se

fenomenul cel mai vizibil în proza noulor veniți din ultimii ani, este atenția pe care pagina lor o acordă mai ales Cărții și mai puțin Vieții. Excelente exerciții de stil, monotone tematice, reducibile la câteva versiuni și parafraze, aceste cărți frumos scrise ofițiază pe alături bibliotecii. Ele sînt mai ales cărți pe marginea cărților și mai puțin pe cea a îneditului și șocul vieții. Chiar atunci cînd sondajul social este extins, birurile de obicei tiparese livrești. Plăcerea observației psihologice, interesul pentru o tipologie umană diversă, atracția către universuri inedite a fost înlocuită în unele cărți de proză, de o agreabilă sau elegantă factură stilistică, cu plăcerea exercițiului pe o temă dată, detectabilă în mai multe volume, identică prin unghiul de abordare și maniera de tratare. Proza însă nu poate trăi prea mult sub tirania Cărții. Sporul de experiență, atât de important pentru prozatori, alungă de obicei fixitatea tiparese de lut. Atracția vieții se dovedește mai puternică. De altfel, interesul prozei stă în ciuda umanitate și se dezvoltă și cum o face. Dialectic vorbind, Tirania Cărții îi urmează Fascinația Vieții. Semnele acestei schimbări se pot vedea și în proza mai tinerilor autori, care de la experiența unei proze a Cărții trec cu vremea la o proză a Vieții.

Un univers revelat

Într-o vreme cînd unele cenacluri literare promovează și susțin autori care vor să fie „aliniți” unor imaginare „estetice de grup” (fără prea mari șanse de finalizare în lucrări valoroase, căci, în dorința de a fi originali, aceștia experimentează la nesfîrșit, repetînd, uneori fără să știe, experimente de mult apuse), într-o asemenea vreme, aici, cărțile autorilor care se dovedesc cunosători ai bunele tradiții din proza românească, pe care sudează experiența unor lecturi din marea literatură a lumii (aceasta este, după părerea noastră, singurul sens al sincronismului ce poate fi acceptat), trec aproape neobservate, chiar dacă ele beneficiază de recomandarea unor scriitori de primă mărime, fini observatori ai talentului, atunci cînd acesta există.

Asa se prezintă situația în cazul lui *Apostol Gurău* despre care, la debutul editorial cu „Inceputul verii astronomice” (Editura Cartea Românească, 1978), Marin Preda scria: „Talentul său sesizează mutații psihologice frapante, într-un stil fără înflorituri, fidel faptelor de viață, care prinde interesul cititorului din primele fraze și îl captivează, semn al unei înzestrări deosebite și promițătoare”. De atunci, *Apostol Gurău* a mai publicat o singură carte, „Defonia” (Editura Cartea Românească, 1981) iar astăzi, după atîta vreme, puținii sînt aceia care se încumută să mai scrie despre proza sa.

„Inceputul verii astronomice” cuprinde mai multe povestiri scurte care subiecte se pot împărți în două: unele care se opresc asupra unor fapte din viața tinerilor țărani plecați spre uzinele de la oraș și altele, mai puțin, în care se urmărește satul, trezînd din ritmul său firesc, împins spre racordarea la noile observații, încep să pătrundă în el. În primele, *Apostol Gurău* se apleacă asupra laturii psihologice a personajelor, czeionînd cu o surprinzătoare economie de limbaj un contur interior ce adăpostește de multe ori trăsături caracterologice esențiale. Eroi săi se lasă astfel descoperiți prin rețetarea aproape instinctivă a unor trăiri transmise parhezic genetic: „Lucrurile astea, îl spu-se ea privindu-l trupul tînar, răvășit, sînt făcute de mult să se întîmple. Iar noi, Popeștii, sîntem niște cobal supuși. Fata avu sentimentul ciudat că mama ei își ține tot, cu mult timp înainte”. (Momeala). Alteori, autorul materializează stările sufletești, dînd povestirilor un aer ușor fantastic: „Mina lui se întinse explicit și prinse gîrgăuții care tocmai voiau să-mi intre în cap”. („Sînt omul lui”). Pe această linie evoluează și una dintre cele mai izbutite povestiri din carte, „Lumina Dianei”, construită pînă la un anumit punct în manieră realistă, pentru ca apoi, în câteva cuvinte, să așeze totul într-o splendică atmosferă magică, cu valoare de simbol: „Diana doar a întins mina spre el... Vecinii povesteau că-n acel miez de noapte s-a auzit un tunet, iar din dormitorul soților Adafin, prin ferestre, prin crăpăturile și porii zidului, a țîșnit o flacăară de-un alb crud, dur, care a luminat cîteva clipe o mare parte a orașului”.

Paginile prozelor despre noul sat sînt dense, ele anunțînd predispoziția autorului pentru lucrări ample. Dealtfel, acestea („Rogoșina”, „Unchiul Alec”) vor fi reluate ulterior în romanul „Defonia”, în care autorul valorifică întreaga sa gamă de mijloace de expresie. Defonia pare a fi un ținut imaginar, deși localizarea se poate face în orice loc, avînd astfel valoarea unui simbol circumstanțial. Acest sat patriarhal, în care colectivizarea este evenimentul focar ce justifică mutațiile care generează dramatismul acțiunii, trăiește evenimentele cu uimirea unei

Desene de Florin Pucă

schimbări ce se anunță prin fiecare întîmplare. Accentele sînt uneori religioase, dar rezolvarea lor capătă sensul unei eliberări obiective. Înălțuirea subiectiv/obiectivă dă impresia unei permanente pendulări între mister și faptul comun, între simbol și fenomen, de unde o lume nouă se naște fără puțință de întoarcere la evenimentul originar. Într-unim în această carte un univers real, invadat pe alocuri de aerul fan-

Constantin M. Popa

dan laurențiu

Indurare pentru pasărea din labirint

Tingurea unei păsări de noapte în lumina orbitoare a unei zile de vară un strigăt al celui osindat să rătească

în labirintul limbajului stupoare să nu vezi nimic în jurul tău cerul și pământul scaldat în aceeași ferocie lumină a soarelui

și tu rănit de moarte să strigi după ajutorul nopții din întineric un majordom prevenitor îți va întinde o mină

îmbrăcată într-o mânășă de catifea neagră el te va duce până în pragul casei tale o biserică părăsită de multă vreme

cu ziduri înalte și crăpături prin care ochiul divin nu mai vede pe nimeni și nimeni nu mai privește

spre cerul de odinioară fum și scrum cenușă și zgură iată rățești pe drum și cazi recazi și nu mai taci din gură

flăcări și fum de incendiu o labirint o lumină orbitoare a soarelui în elementul tău te plingi de element

cu strigătul acestei păsări de noapte în clopotnița arsă a acestei biserici cind parcă-parcă undeva departe cineva plinge pe drumul către eșafod

lacrimile lui fierbinți cîntă bucuria extazul beatitudinea acel străin fericit orbecînd în lumina crudă a soarelui

erai tu acum dormi dus în acest labirint al limbajului în patul tău în mormintul tău

o pasăre de noapte și se tinguea la căpătii vai în cranialul tău își află originea lumina orbitoare a soarelui

Demonul fidel

Scara care leagă pământul de cer și care nu e nici a mea nici a ta nici a lui s-a prăbușit aseară cînd tocmai încercam să urci pe treptele ei ducîndu-te-n cerc

ascet în pustie ai fost te-ai pregătit mîncînd spinii și lăcuste pentru această noapte transcendentală ai uitat și gura și limba în flăcări ude și buzele de vampir și gifiitul

coapselor ei fierbinți și de cite ori ai renăscut între ele cîntînd bucuria extazul beatitudinea urlînd și plîngînd cu lacrimi de iad

acum în sfîrșit mai sărac decît poate fi un copac părăsit toamna de păsările care toată vara l-au adormit susurîndu-i cîntece dulci

în sfîrșit iată seara iată scara fatală cu trepte și cuie numai din aur și diamante numai foc și lumină un pod de raze strălucînd între cer și pămînt

crezînd că ingerul de pază stă aplacat peste umărul tău o fecioară un efeb cu gingă lung un curcubeu albastru întîl apă din tărîmul celălalt

încerci să urci să adormi acolo la căpătii și ai făcut un-doi-trei doar atîția pași ai făcut și-ai căzut înapoi pe pămînt stingînd luna și stelele-n cer

acum stai și suspini fierăz bolnavă de moarte și care nu poate să moară aplacat deasupra ta un demon îți linge rănile demonul este ea numai ea nu te-a părăsit

Siesta după Fiesta

Primăvara încă nu a venit dar iarna a trecut și nu se va mai întoarce pe aici decît s-o-mi îngroape amintirea sub zăpezile adorabile de urși polari

stau singur sub clopotul de lumină caldă a soarelui echinoxul abia a trecut cu ochii închiși parcă am murit de mult și cinele roșcat cu botul pe labe

sforăie ușor aproape că toarce ca o pisică pe virful acestui munte un fotoliu alb de răchită mă ține în brațe ca pe un copil

sau am plecat într-o sanie trasă de trei păsări negre alunec pe norii de aur argint și tîmție o să căzi nebunule o să nimeriști drept în groapa leilor

nimeni nu concăne oare pe limba acestor corbi cu pene funerare vai ce abis printre ascuțitele piscuri și pe fiecare din ele cite un Zarathustra

anunțînd cu glas mare timpurile moderne Dumnezeu a murit oare tună mă treszec toropit de căldură cinele roșcat de la picioarele mele sare ca ars aha iată și pisica neagră

alergînd indignat că trebuie să se cature într-un brad eu surid în fotoliu mă simt ca după o boală lungă ce a trecut da a trecut tineretea lui Zarathustra

Pianul monstrul oceanul

Mut e luciosul uriașul pian adormit ca un monstru marin în mijlocul salonului el visează ceva dă din coadă în bătaia valurilor

un bocet o rugă se-naltă de sub degetele lungi apăsînd pe clape de spumă albă și neagră pleoape clipind aproape de somn

cîntărețul e dîncolo în camera de alături pe lumea cealaltă în tineretea pierdută cu o coamă de foc violet o coamă de leu iar aici numai ghearele alergînd

pe clapele albe și negre ca zilele și nopțile mele Doamne cum te-au spart lovînd în plin și în gol vînturile valurilor mut e pianul în mijlocul oceanului

și numai ecoul ajuns pînă aici în salon mișcă-n tăcere draperiile roșii un vaiet un requiem în albastru acord cu iarna lui Mozart lui Verdi un monstru marin

negru lucios dînd din coadă în mijlocul salonului mut și căldura vai și lumina trupului gol sub rochia ta albă și lungă

pînă la calcie utopia cu silni argintii măturînd covarele grele o senzație fără glas lunecînd spre mine după o melodie mută cu privirea fixă-n oglindă

cu sinii de zăpadă și miinile-tînsse-n deșert în oglinda sîrînd deodată în tîndării și stropii de singe țîșnînd în salonul unde rînit de moarte cîntă și astăzi pianul monstrul oceanul

Gravură pe lemn cu catran și pucioasă

Tu stai lungit în pot ofără și noaptea de mult nu poți dormi și privești pe fereastră cum luna își pune masca funerară

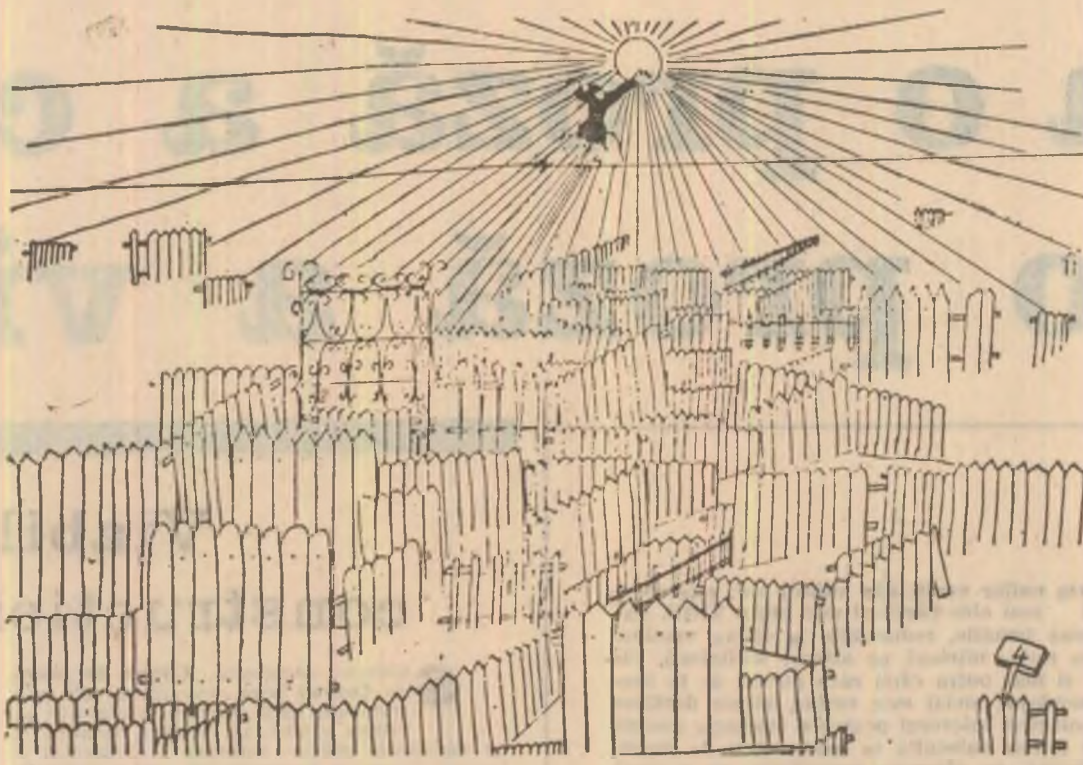
și cum deodată patru sau cinci demoni negri cu bot de vîșel și coarne de țap

și copite de sticlă albastră încep să danseze în lumina lunii la fereastră un dans pentru inima ta sortită grației divine

ei se uită fix în ochii tăi pe fereastră și saltă în două picioare hohotînd cu gura pînă la urechi urechile lungi ascuțite de lup

risul lor mut și dansul macabru în curte și geamul cuturîndu-se de spaimă și tu

în patul tău fără să te poți mișca fără să poți striga după ajutorul mamei și asta în fiecare noapte

Desen de Florin Pucă

debut PUȘTIUL

violeta cîmpulungeanu

după plecarea Renatei, Vlad se opuse categoric oricărei modificări în apartamentul somptuos, care păstra chiar și în firele de praaf de pe mobilierul solid, construit parcă pentru o eternitate, ceva din ființa ei. Sperase vag că într-o zi se va întoarce și își va regăsi lucrurile pe care le alesese cu atîta grijă, bucurîndu-se că un copil că îl lăsase libertatea de a aranja, după gustul ei, căminul lor.

Vlad nu-i refuzase niciodată nimic, cu toate că salariul lui de tînar inginer nu era prea substanțial. Stătea pînă seara tîrziu, aplecînd peste proiectele lui, dădea meditații deplasîndu-se în diferite cartiere de unde se întorcea stors de vlagă. În casa aranjată de miinile Renatei, în care fiecare colțșor era o incitare, micile neazuri cotidiene ale lui Vlad rămîneau la usă.

Atunci nu se gîndise că ea se putea plieci tot schimbînd locul mobilierului, cumpărînd flori care să se răfețe în toate vasele din casă, mergînd la coafor, la croitoreasă, așteptînd ca el să revină din maratonul unei zile de muncă.

De multe ori se supăra observînd cu cîla usurîntă risipele banii pentru care lui îl întepeneau mîna pe planșă, dar cînd o vedea rîndind de bucurie pentru un fleac pe care și-l dorea, zimbea și el gîndindu-se că de puțin îi trebuie unei femei ca să fie mulțumită.

Doi ani trecuseră pentru el ca două clipe. Deși an în care nu-și dăduse seama că n-o cunoaște aproape deloc pe femeia de lângă el, cînd o simtea fremătîndu-i în brațe, atît de caldă, atît de vie, credea cu încăpăținare în dragostea lui și că dăruirea ei era totală. Nu îndrăznea niciodată s-o întrebă la ce se gîndea, cînd rămînea cu ochii mari și goi, pîrînd că urmăresc cu încordare umbra unui gînd. N-o întrebase. N-o întrebase, pentru că toate gîndurile ei trebuiau să fie și ale lui. Era normal. Doar o iubea. Se iubeau. N-avea ce să-i ascundă. Era bucuria și durerea, mingieria și arșița lui. Clipa ce l se rușinea din vesnicie.

Atunci... De ce? Glasul se lovi cu sunet de pian dezacordat de pereții nepăsători ai încăperii.

„Am început să vorbesc singur” — se gîndi el cu tristețe.

Întrebarea aceasta și-o mai pusese cu glas tare, cîteodată, la birou. Colegii îl priviseră pe furis. Dar el bănuia că-l compătănea, chiar dacă nu îndrăzneau să-l întrebă nimic.

Pînă la evenimentul care-i schimbase cursul vieții nu se împrietenisese cu niciunul dintre ei. Acum nu mai suportă singurătatea. Dorea să vadă oameni să vorbească mult. Tocmai el care era Omul-care-tace-ca-să-l-lăși-in-pace, după expresia Renatei.

Nu mai refuza invitațiile colegilor la o bere. Putea să întirzie oricît, acum cînd nu-l mai aștepta nimeni.

Lui stătuse de tutun lîmbat în apartamentul dezolant, cu mobilă prîfuită, draperii și perdele atîrînd greu, ca rochiile unor dansatoare obosite care s-au culcat îmbrăcate după o noapte albă, îl producea greață. Simțea nevoia să ia o gură de aer curat.

Aruncîndu-și în grabă trenul pe el, coborî în stradă. Îl întîlniră un vînt tăios. Se întu-necase de vreme. Trecătorii, destul de rari, se grăbeau să nu-l apuce ploala, urmărînd norii amenințători.

La un colț de stradă un copil privea descumpănit în jur. Vlad se apropie de el.

— Unde ai pornit, așa sigur, băietas? — La mămica mea. Dar nu mai găsesc strada. — Si cum de te-a uitat atît de tîrziu pe afară? — Nu m-a uitat, nene! M-a lăsat la tanti Nina. Dar am fugit. Nu-mi place să fiu toată ziua cuminte. Si nici să mă spăl pe mîini.

Vlad începu să rîdă.

— Si te-ai hotărît să pleci în lume? — Nu în lume. La mama. Doar țî-am spus odată. Blocul nostru e rotund și are zece etaje. Noi stăm la șapte. Dar acum nu-l mai găsim. Și băiețelul, îmbrăcat subțire pentru începutul capricios de primăvară, tremura în costumul albastru.

— Nu cumva e o stație de mașină în fața blocului tău? — încerca să-l ajute Vlad.

— Ba da. Și o cofetărie cu înghețată de zmeură.

— Și Vlad îl lua minuța în mîna lui, încercînd să-și micșoreze pașii cîl putea. Cînd descoperira blocul „rotund”, băiețelul o zbughi vesel înainte.

— Vezi, nene? Asta-i blocul meu. Hai la noi, să-ți arăt ce de jucării am!

Le deschise ușa o femeie tînră, slăbută, cu o șuviță albă în părul tuns scurt. La vederea băiețelului, expresia severă lăsa locul unui început de zîmbet.

— Unde ai fost, copil rău? De ce-ai plecat de la tanti Nina? Ne-ai speriat în ultimul lui.

— Mi-a fost dor de tine și am venit cu nenea să-ți arăt mașinutele mele. Și, nene, am și un elicopter. Mama, pot să i-l arăt?

Femeia îi aruncă o privire stînjinită lui Vlad.

— Vă mulțumesc că l-ați adus. Scuzați-mă! M-am fîșit de tot. Poftiți înăuntru!

— Dînd un vestibul înșesat de lucruri, Vlad o urmă într-o încăpere care arăta ca o sală de așteptare, cu geamantane și lazi, corpuri de mobilă împachetate. Pe o masă mare, ovală, se afla un morman de cărți și citeva caiete acoperite cu un scris mărunt, ordonat. Singura mobilă utilizabilă era o canapea, acoperită cu o husă albastră ca un cer de vară. Fără a părea cîtuși de puțin derutată de dezordinea din jur, femeia îl făcu semn vizitatorului neașteptat să se așeze pe canapea. Copilul însă nu-și găsea locul.

— Mămă! Dar asta parcă nu-i casa noastră. Jucăriile mele unde-s? Le-ai dat la alți copii, știu eu, și de-ai m-a-i trimis pe mine la tanti Nina. Credeai că n-o să aflu. Și copilul izbucni în plîns.

— Vîno încoace, Zorel, și uită-te la mine! Și-l luă în mîni. Tv-am spus că tata a plecat departe și nu știu cînd se întoarce. Si pînă atunci trebuie să ne mutăm de aici. Casa asta e prea mare numai pentru noi doi. O să avem una mai mică.

— Și camera mea cum o să fie? Întrebă copilul lîndu-o pe mămă-să de git.

— O să ai și camera ta — oîță femeia — de care o să ai singur grijă. Și o să-ți așezi mașinutele și avioanele într-un colț în care facem garajul. Ne pare rău — se adresă ea de data aceasta lui Vlad, dar astăzi n-o să vă putem arăta cum ne jucăm noi.

— Nu face nimic, spuse Vlad încercînd să se ridice de pe canapea. Talpa îl alunecă însă pe parchetul gol și se trezi pe jos cit era de lung. Femeia și copilul se uitară nedumeriți la omul întins pe parchet, apoi Zorel se apropie încetînd de el, se aplecă și-l atînsă fața cu miinile. Vlad îl prinse în brațe și se ridică deodată în picioare, învîndu-l deasupra capului, aproape de tavan. Copilul țîpă odată scurt, apoi se așeză pe umerii lui Vlad, lipindu-se de ceafa lui și stringîndu-l cu miinile de după git.

— Vrei să fi călăt看 meu astăzi? Femeia și bărbatul se porniră pe ris.

— Vreau, aprobă Vlad. Dar spune-mi ce trebuie să fac?

— Să zbori. Că ești cal năzdrăvan — răspunse cu gravitate copilul.

— Ai dreptate, Zorel, observă Vlad. Îți promis că am să mă antrenez. Si îl lăsa ușurel jos. Acum e tîrziu și trebuie să ne odîhnim.

— Și luă trenul și se uită spre mama copilului care zimbea mulțumită.

— Să vii și mîine, nene! Dacă știu că vii, nu mă mai duc la tanti Nina. Acolo nu am bărbăți cu care să discut.

Ochii bărbatului poposiră o clipă pe chipul femeii din fața lui, care-i susținea, senin, privirea.

Se îndreptă spre ascensor, dar se răzgîndi și coborî fluierînd treptele.

matei gavrila

1986

Viața mi s-a umplut de viață. Din imperiul singelui, Strigă inima mea ca un punct de piatră. Ca o stea-ndepărtată lătrînd. Limba ei taie-n carnea albastrului Fire lungi de lumină Si le tесе în pinze de paianjen! In vis tremurînd Peste-a cerului largă tulpină. Nu mai am nici un gînd. Corpul meu este plin cu țîrînd. Inmuguresc sub această zăpadă albastră Ca un fir sub o plapumă de pămînt, 55mința clipei s-a umflat și a spart Reverberînd : 1943-1986 ! Copilul și nevasta mea Vor trece într-o altă caleașcă.

Gînd

Voi pleca de acasă Cu zăpada cea mare Ca un vol de mireasă De supărare.

Voi prinde rădăcini Într-o carte Si voi trăi-n străini Mai departe.

Mă voi naște din nou Într-un an care vine. Voi fi un nume nou Pe care o să-l poarte oarecine.

Patria și Poetul

Tu, Patrie, Ești singura mea iubită credincioasă Care n-ai să mă-nșeli niciodată. De-aceea te iubesc atît de mult Că nici nu simt nevoia să-ți-o spun Decît în clipa asta cînd mor pentru tine De 23 000 000 de ori O dată-n parte pentru fiecare Îți poartă-n sine cele trei culori. Patrie — muma bună, frați, surori, Căci fiică nu-mi ești mie Ci-ți sint fiu iubitor. Tu, pîrînte al meu, Dac-ai sîi cit de greu și rușine îmi vine De-acest poem rasunator. Căci iubirea mea pentru tine Este subînțeleasă. Este-asa cum fi-șă spune Că îmi pasă de mine. Tu, singurul meu zeu Întrutoiul. Patronime divine i Patria și Poetul.

O intimplare nemaiintimplată

Intimplări nemaiintimplate S-au mai intimplat intimplător Si în trecutul îndepărtat Al celui mai apropiat viitor.

Dar o intimplare nemaiintimplată Care mi-ar place Să nu se mai intimplă intimplător Ar fi un viitor întreg de pace.

Pe dinafară

Că timpul se depune pe creier și în oase O simt așa cum n-o pot spune-acum. Femeile frumoase ce hidoase Ajung seara la margine de drum. Că eu sint cel mai mare poet acum Acesta nu-i un semn de întebare Și nici sfidarea bunului simț comun Ci sint sentimentul dînr-o afirmare.

În fața demiuergului nu-mi nimeni mare Așa cum e și nici un poet mic, Iar spiritul universului călare Poate să-l poarte cel mai mic pitic.

Eu voi fi doar un nume oarecare Pe-o cruce sau pe-o stelă funerară Cum sint altea nume-n calendare Care se țîn mînte pe dinafară. Dar asta n-are nici să mă încinte Așa cum n-are nici cum să mă doară. Mai bine-oș fi rămas închis în pînte-Cul vremurilor, în afară.

teatru

Livada cu vișini

1. Fată de interpretările „trării” sentimentale, de tip stalinist, ale pieselor lui Cehov, regizorul Gheorghe Harag de la Teatrul de Stat din Tg. Mureș a încercat o lectură diferită a textului, urmărînd dezvoltarea unui ritm interior al spectacolului său din succesiunea lentă sau rapidă, a unor „imagini vizuale”, teatrale, pendulînd între tragic și comic, între imobilitate și mișcare au raleții.

Meritînd pe linia „distanțării” lui Lubimov, departe de ascetismul brechtian, dar la fel de rece, Harag a dorit să demonstreze că teatrul este, înainte de orice, un joc, supunînd actorii unei asidue munci de dedublare, supunînd spectatorii unui sir neîntrerupt de securi vizual-auditive, pentru a-i determina să reflecteze și să înțeleagă.

Divizînd spațiul scenic sau dîndu-l alte perspective printr-o a doua cortină, recompunîndu-l, aplatiîndu-l sau amplifiîndu-l prin arhitectura lumii sau a culorilor albe, în consens cu scenograful Romulus Feneș, regizorul Harag optează net pentru formula „spectacol în spectacol”: o suită de tablouri vivante, muzicale și aproape coregrafice conduc actorii într-un labirint de sensuri metaforice, punîndu-i de la o clipă la alta, de la imaginea statică (afis sau fotografie scenică) la dialo-

film

Furtună în Pacific

Nicu Stan nu este un caz singular de operator care a optat pentru regia. Au mai făcut-o cu rezultate meritorii Nicolae Mărgineanu și Dinu Tănase, demonstrînd cu forta artistică a oanelor realizate că pasul făcînd a iustificat optiunea.

La al treilea lung metraj de ficțiune, Nicu Stan alege un scenariu (autor : prozatorul Constantin Novac) cu suficiente premise cinematografice tîndu-nu numai la universul oame-nilor mării, spectaculos și tensionat, dar și de imprejurările excepționale la care este sumu grupul de marinari de pe vasul „Saturn”.

Diferențiat prin contururi precise, atribute definitorii, oamenii mării sint mai puțin reușit surprinși sub aspectul nuanțelor de adevăr uman, cu reacții firești sau nu într-un context marcat de o situație limită.

Grava avarie de la bordul vasului descoperă caracterul și precizează virtutii, dar ansamblul rămîne monoton și, culmea, fără suspans din cauza unei rigidități excesive a discursului filmic. Efectele speciale — alt de necesare și de importante pentru un asemenea gen de filme — rămîn la nivelul unei compozitii scolărești cu rezultate ce tin mai mult de comedie decît de, presupusa, dramă. Desigur,

Severitatea decorului lui Feneș, grimasele bogate, pantomimele actorilor, baletul lor scenic, adresările directe către sală, contribuie ca spectacolul să fie dominat cînd de o puternică impresie de exuberanță (evident, aparentă), cînd de o triplete adîncă și instabilă, surerînd anacitic incoerență a lumii care aduce, pentru care nici un sentiment nu mai poate rămîne constant.

În spațiul haotic al grotii uriașe a timpului, personajele nu-și mai păstrează decît teatralitatea, devenind lipsute, plătitoare, neputincioase. Imensa plînie a unui gramfon deschis spre public aspiră — în ritmul, dansul și letargia muzică a morții — viețile oamenilor, făcîndu-i ridicoli, purtîndu-i în derută, agonice spre lumina crepusculară a speranței, care sfîrșete dramatic, în final, odată cu prăbușirea cosmică a întregului eșafodaj. Trezînd dincolo de litera textului lui Cehov, Harag inventează, pentru noul desen al personajelor sale, un nou mers, gesturi noi, un mod de a vorbi cit se poate de teatral, cînd afectat, cînd simplist, strident, enervant de popular, un nou mod de a evolua scenic (în manieră coregrafică) sau reproducînd lentosera filmării cu mai multe imagini pe secundă, pentru a traduce dimensiunile stărilor de suflet și funcțiile acestora. Albe contururi în hăul deschiderii albe a decorului sau siluetele agonice în contre-jour, personajele își pierd orice consistență umană, viermînd fantomatic. Prin comentariile muzicale (vocal-instrumentale), prin risul-plîns corect, prin jocul-joacă, momentele triste sînt transformate în prîjejuri de exaltare.

Nicoleta Gherghel

Edițiile Panait Istrati

III. AVENTURA „ALEXANDRU TALEX”

În 1981, pe fondul odihnei prea lungi a ediției Al. Oprea — E. Barbu, (aparuseră, din 1968, doar 6 volume), Alexandru Talex scoate, la Editura „Scrisul românesc”, cartea „Cum am devenit scriitor”, menită în concepția sa să fie o lecție pentru istoriograful român și scriitorii de cum s-ar putea trezi interesul, mai ales în rândul tinerelor generații, pentru marea brăilean. O lecție prin care Al. Talex a spart, practic, ediția „PI” instalându-se pe sine însuși în fruntea editorilor, biografilor, criticilor, propagandiștilor etc., etc. — în Panait Istrati, Al. Oprea n-a avut timp să tempereze acest cian incendiar ce pretindea că izbucnește de la vatra lui Panait Istrati însuși; noul editor era ultimul prieten și primul păstrător al cărților și manuscriselor istratiene. Ce este „Cum am devenit scriitor”? Este, în primul rând, o autobiografie prescurtată — nu se poate spune, Multă lume a primit cartea ca pe o mare surpriză — și elogiile nu încetează nici azi la adresa celui care l-a „redescoperit” pe Istrati (o nouă ediție a cărții este anunțată în presă — dar nu se știe încă în librării, nici în bibliotecile mari). Nimeni nu a încercat însă, după cite cunoaștem, să facă o confruntare de texte pentru a explica metoda după care a lucrat Al. Talex. Pe de altă parte, oricine la cuvântul azi în problema Istrati fără a avea înviniștea noului editor și a născuții publice, înșurubă, atacuri la persoană (vezi cazul Emil Manu din „Manuscriptum”, nr. 1 și 2/1981). Al. Talex își apără domeniul „ca o leoaică pui ei”, cum spunea cîndva D. Brătianu. Ar fi locul aici să lămurim și să fulgerăm la adresa criticilor de ediții care sînt multumesc prea adesea să consențeneze sau născuții să discute autorul, nu munca editorului. Ne mulțumim, să prezentăm pe scurt metoda lui Al. Talex și în final să reluăm întrebarea noastră: ce este „Cum am devenit scriitor”?

Editorul — să-l considerăm ca atare pentru celelalte ediții — a avut în vedere următoarele: „Cunoaștea metoda franceză, de prezentare a scriitorilor „par lui-même”, ne-a fascinat și am luat-o de model”. Treceam peste dezaordul gramatical; așadar, ni se vorbește de colecția „Ecrivains de toujours aux éditions du Seuil”, din anul 1967, în care au apărut aproape 200 de volume, începînd cu „Victor Hugo par lui-même”. Al. Talex are, fără doar și poate, în vedere nr. 31 al colecției: „Romain Rolland par lui-même”, de Jean-Bertrand Barrere; acolo, la p. 10-11, citim (chiar în traducerea lui Al. Talex) din însemnările lui R. Rolland: „Oricine ar vrea să scrie despre mine are desigur dreptul de a mă judeca în felul său. Dar refuz tuturor, fără excepție, orice drept de a vorbi în NUMELE MEU... Nimeni nu are dreptul de a vorbi în locul meu. Or, eu mă simt înțeles în două feluri: în paginile cărții mele, în „jurnalul” meu, în caetele jurnalului meu”. Reluînd tacit textul, autorul cărții „Cum am devenit scriitor” conchide: „Invocăm acest drept, legitim și inalienabil, și pentru Panait Istrati”. Vom vedea dacă textul evocă în mod corect și corectitudinea lui Panait Istrati. Mai întâi, să spunem că volumul seriei amintite sînt, toate, de același format, „le livre de poche”, au, fiecare în parte, cite 192 de pagini — dintre care mai mult de o treime sînt comentarii despre autor și restul reprezintă fragmente din opera lui prezentate cronologic, după toate regulile filologice. (Vezi în acest sens comentariul din „Cum am devenit scriitor” p. 336-337.)

Comentează fiecare fragment în parte, etc. Tomul lui Al. Talex are format dublu și 530 de pagini — din care comentariile reprezintă circa 5 la sută (excluzînd „Adesea” Volumul despre R. Rolland, așadar, cuprinde 73 pagini de punere în temă (biografie, referințe critice, comentariile lui J.-B. Barrere) și 120 pagini de antologie din opera autorului. Remarc în treacă că Panait Istrati nu are loc, nici măcar numele, în comentariile istoricului literar francez, desigur, dar în Panait Istrati face altele temele lui R. Rolland în comentariile la Panait Istrati (și alege atît de insistenț textele istratiene referitoare la prietenia cu mecenatul său) — incit J.-B. Barrere ar trebui să rosească și să-și rescrie cartea. Dacă cineva l-ar spune acest lucru, desigur, Al. Talex nici măcar nu-l soplește. „Cum am devenit scriitor” să aibă ca model colecția „par lui-même”? Nicidecum. Acolo vorbește un specialist care oferă publicului după normele colecției, o sumă de texte ale autorului — sau puse la patru ace, cum se spune în Panait Istrati este obligat să vorbească despre sine, să-și facă o autobiografie de 500 de pagini pe placul lui Al. Talex. Dar, desigur, exemplele sînt mai edificatoare. Pentru că Al. Talex a scos în 1965 ediția „Amintiri, evocări, confesii” de Panait Istrati, în această formă: „Amintiri, evocări, confesii”, în care sînt incluse extorțorii și cu această. Cităm, așadar, din „Cum am devenit scriitor”, p. 336: „Sosind la Paris, în mai 1922, aveam în buzunar o scrisoare a lui Romain Rolland, în care-mi spunea să mă duc să văd doi oameni: Jean-Richard Bloch, unul dintre marii scriitori francezi și un mare creator, și Leon Bazalgette, inimă caldă, apostol al lui Walt Whitman. I-am cunoscut și cred că l-am iubit... Atît ci se poate iubi în occident, unde prietenii au un „spion” la usa de la intrare care îl ajută să identifice — fără a fi vizitat — pe prietenii neceri înnoori. Cum eu sînt exact un atare prieten, gîndindu-mă să păstrat dar lesne de pierdut, am căutat să fug cit mai repede de Paris, de usile și spionilor lor.” Pasajul face parte din necrologul lui Leon Bazalgette pe care-l regăsim în „Amintiri, evocări, confesii”. În această formă: „Sosind la Paris în mai 1922, aveam în buzunar o scrisoare de la Romain Rolland care îmi spunea să mă duc să văd doi oameni: Jean-Richard Bloch, unul din marii scriitori francezi și un mare creator, și Leon Bazalgette, inimă caldă, apostol al lui Walt Whitman. I-am cunoscut și cred că ne-am iubit... Atît ci se poate iubi în occident, unde prietenii obișnuiesc un „vizor” la usa, care le permite să identifice, fără să fie văzuți, pe prietenii care-i sînt prezenta lui. Cum eu chiar sînt un atare prieten, greu de suportat, dar ușor de pierdut, am încercat să las bătă la intrare cu usile și „vizorii” în chestiune”. (p. 274). N-am numărat diferențele: sînt prea multe ca să nu sară în ochi deosebirea dintre textele. Este un tip de inducere în eroare: aici Al. Talex nu face decît să prezînte două traduceri ale aceluiași text, prețind, probabil, că-și îmbunătățesc prima variantă (pretext sub care poate să ne mai dea o duzină de alte traduceri!) Cine îl disprețuiește pe scriitorii francezi — R. Rolland, P. Istrati, ori Al. Talex — tot nu aflăm, însă. Să spunem că procedul în sine, a oferi două traduceri ale aceluiași text, nu este ilicit. Totuși, un editor este obligat moral să se oprească la o singură variantă, care se va numi varianta sa; altfel, dacă retrăducem un text de cite ori îl publicăm, unde ajungem? Mai grave, însă, sînt alte procedee ale lui Al. Talex: colajul, diacriticele, mixajul, omisiunile. Într-un text istratian compact dumneaui intervine cu foarfece, taie o frază sau două, o implantează în alt text istratian, continuă textul inițial și-l supune tot altor și altor procedee asemănătoare. Ar trebui să cităm prea mult pentru a indica lucrurile. Ne mulțumim să dăm cîteva trimiteri. La p. 65-67 din „Cum am devenit scriitor” sînt amestecate fraze din autobiografia istratiană „In docurile Brăilei” (p. 381-386 din „Amintiri, evocări, confesii”), dar și din „Chira Chiralina” și, mai ales, „Mos Anghel”. În autobiografia manuscrisă Panait Istrati face o înfățișare logică a discursului. Cităm prima frază: „În acea zi de vară a anului 1898 — cînd m-am hotărît să intru ucnic la Atelierele mecanice din Docurile Brăilei — biala mea mamă fu ovisă de mare supărare: vacea noastră, Dumana, murise în chip tragic de cutitului unui vraci care încercase să-i ia singe”. („Amintiri...”, p. 381). Fraza era, în „Cum am devenit scriitor” (p. 67): „În acea zi de vară a anului 1898, biala mamă fu lovită de o mare supărare: vacea noastră, Dumana, muri în chip tragic de peste cîteva pagini încoace”. De ce lipsește incidentala? Foarte simplu, pentru că episodul angajării lui Panait Istrati în port va fi descris, după același text de bază al autobiografiei, peste 15-20 de pagini. Intre timp Al. Talex sparge narativa aducînd, de peste cîteva pagini, în textul de bază, descrierea cîntunului Baldovinesti: „aol din „Mos Anghel” pasajele referitoare la familia scriitorului. Sînt, totuși, textele lui Panait Istrati acestea: editorul nu atenționază în

nici un fel salturile și golurile pe care le operează; lasă că excepțiile trebuiau însoțite de note editoriale care să ne spună de unde au fost luate, cum prezintă Panait Istrati aceleși evenimente în alte locuri (ce știe, doar, că revetese desorii asupra aceluiași lucru și personaj — și, mai ales, asupra propriei copilării) — dar Al. Talex nu face nici minimul efort de a pune puncte de suspensie unde se întreprinde. Trebuie să știi toată opera lui Panait Istrati înainte pentru a-l înțelege și a-l deconstrui. Cum am devenit scriitor”. Alte trimiteri: la p. 113 din „Cum am devenit scriitor” se află fragmente de la p. 411 din „Amintiri...”; la p. 167, fragmente de la p. 228; p. 190; p. 67; p. 202 — p. 355; etc. Cum am devenit scriitor” este un mixaj masiv de texte istratiene, multe dintre ele prinse pentru prima dată într-o carte. Nu mai incapa discuție, așadar, că avem de-a face cu o ediție. Tot o ediție este și cartea lui O. Minar cuprinzînd scrisorile lui Eminescu. Dar ce fel de ediție era aceea? Text corupt, traduceri incorecte, interpretări personale, omisiuni. Revenim, în cazul lui Panait Istrati, la nivelul Minar? Al. Talex este un ardent prieten al lui Istrati, asta se știe: de 50 de ani îl caută manuscrisele — se pare că le-a identificat mai pe toate — și conștient, îl conștientă că poate — dar motivul pentru care își permite să inclucească textele atît de netede ale scriitorului său, anume, pentru ca tineretea generației să-l redescopere pe autorul Chirali Chiralina, mi se pare de-a dreptul pueril. Istrati este azi unul dintre cei mai citiți scriitori la noi, este a-1 jga memoria să afirmi că vrei să-l redescopere. De o ediție critică ar urgenta nevoie marea brăilean, nu de siluiri, cum crede Al. Talex, nu de pastile-șoc din opera lui, ori de esanțioane pentru degustare. Dacă Al. Talex se crede în stare să-l editeze pe Istrati, să facă bine să ne dea esanțioane din asemenea sertare ale muncii sale semiseculare, nu din sertarele cu inedite. A pretins că desființează ediția Al. Oprea — E. Barbu pentru că ar fi, chipurile, incorectă: iată ce ne oferă în loc: între multele inepții ale sale, O. Minar a produs și o coală fotografică pe care se aflau cîteva poezii ale lui Eminescu ce pretindea că sînt scrise una după alta pe acetate foate de caiet. După trudă îndelungată, Percepșic și-a dat seama că era un mixaj: fuseseră puse una lingă alta mai multe manuscrise eminesciene și apoi fotografiate în comun. Al. Talex comite zeci de asemenea mixaje — aceasta fiind, de fapt, metoda cărții „Cum am devenit scriitor”: mixajul. Ce rezultă din acest mozaic din marmură istratiană? Editorul are curajul de a afirma în prefață: „In paginile acestei ediții cititorul se va întîlni deci direct cu Panait Istrati, cu felul său specific de a vorbi, de-a judeca, de-a trăi. Fără nici o amputare, fără nici o prelucrare sau intervenție din afară...”. Chiar atît de naiv sîntem considerat? Dar textul însuși, critică de genurile de limbă românească flagrantă strigă, dar perioade întregi din viața lui Istrati strigă și ele lășate în afara „autobiografiei” pe care o face Al. Talex. Unde este impactul scriitorului cu patria mormă din 1924 și 1925? Dar ce este, de fapt, „Cum am devenit scriitor”? Colaj? Culegere de fraze? Al. Talex nu poate răspunde în conștiința de cauză la această întrebare? Într-o ordine firească a lucrurilor, o asemenea carte — care nu seamănă cu nimic din ce cunoaștem ca ediție, studiu despre, biografie prescurtată, etc. — nu trebuia nici măcar scrisă, necum publicată. Editura „Scrisul românesc” din Craiova are, desigur, propriul ei punct de vedere — pe care-l așteptăm cu interes pentru definirea colosului pe care l-a scos la lumina tiparului. În fond, cine și de ce are nevoie ca un filit dintre cei mai populari scriitori români să fie tăiat fișii și fișușe și lipit anapoda pe coli de hirtie?

Nicolae Georgescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Poeta Constanța Buzea in the frame of a painting

Purtind moda tineretii, poetul Petre Bucea

Patosul poeziei sau Gellu Naum vorbindu-i prozatorului Radu Theodor

Fragilă trestie

Urmare din pag. 1

anihilant-originare: „nu mă gîndi / nu mă via / nu mă povestii”.

O revenire în tromba la imageria senzorială, vîntă și premonitoare, se produce cu Miazănoaptea miresmelor (1973), volum de o imal strîmtă unitate tematică. O temă asociativă — libertate asociativă a întins atîtă capcane reale receptării critice, căci acolo unde unii vedeau un verbiag congestional, o contorsionată și sirguincioasă revărsare de versuri, nu era decît acea manieră proprie de a se ascunde mereu sub fațurile cuvintelor, ca un prag de cascadă lustruit de ape tumultuoase. Obosela resimțită anterior și melancolia ce își căuta spații protoguetuare, fantezist securizante, sînt convertite acum într-o înegurare dureroasă și conștiința poetică pune în decantare condiția tragică de care a luat act. Iată, deci, că în această poezie vedea o congestie de abstracțiuni nu e evocat decît momentul inițial, cînd, în gestul reflex de autoapărare, poetul descoperă acea „retragere bruscă în sine” echivalentă cu o „naștere”, „mişcare febrilă” / exerciții de autoinstruire. A aducea și aducea de la tragea oasă / și deodată / stărea pe loc / retragerea bruscă în sine / lășind lumea să curgă / vertiginos înainte / naștere poate / sau despărțire”. O resurrecție crudă a oflacției, care nu mai percepe de dată această adormitoare mimesis de țes și premoniție vinele sale fatuorii și lucrurilor, ia în primire spiritul poeziei: „înforțată în nara / bîntuit sufletul și cutremurat / alcătuirea izbăvite care te va-ntruce / de mirosul / de putreziciunea / de dunnetul mortii / anului și triumful” (Clopote de măsăriți pădurice). A aducea și aducea de la (une dîra greului miros) sînt cuvintele fundamentale ale noului demers poetic și ele traduc o infra-viziune a lucrurilor, o infra-percepție a lumii. Trupul („sînosul sac de carne”) e „bătrîn, mirosul „greu și insuportabil”, mișcă „înfriguratelor” nori „de cremă”, „mirosul surd / și aproape dulcine / încăput / în cel mai scund / și mai subțire tub de orgă” (noi singurii în univers). O senzație apăsoare de tirziu și singuratate, de izolare cosmică este atotprezentă și ea se combină cu viziunea sublimă existențială, a corosului terifiant: „mi se trupu-n frîc cojit de pielea / și-o gară rasă-aminînd vinatul”. Sinonimele aducemării apar peste tot și grație acestui simț sînt percepute dămfulie, mirosurile, duhoarea, miresmele, „E-un vîlmășag și haos de mirosuri”, zice poetul într-o poezie, pentru că în alia percepție să fie enormă, dilatată la scara universului: „nădușit cosmos de mirosuri”. E o „vreme de nor / de lășare de lacrimii”, cum glăsuiește titlul unei poezii și, potrivit altui titlu, omul nu poate fi altfel decît „o fragilă trestie-adulmecătoare”. Intre volumul intră sub zodia premoniției adulmecătoare: „adulmecare în adulmecare / și prestevire-n prestevire”. Avem aici o întregă metafizică a oflacției, cu o întregă sarabandă de viziuni cosmogonice. Nu întîlnim în poezia noastră, de la simbolism încoace (care, de fapt, a valorificat în sineși o premoniție de percepție estetică) o recrudescență atît de vizionară, și totuși atît de aplicată, de natură eschatologică, a simplitii oflacțiv, ca în „Miazănoaptea miresmelor” (ne lăvește brusc amintirea și Baaad-ul lui Cezar Ivănescu!).

simplu atingere / amuțeste la trecerea noastră valul / văzduhul petriifică păsări pe-o rază turtită / focul consumă o mie de luminiări doodată / doar prin tunelul dintre două stele deschise / zborul nebun e tras înapoi”. Atunci, printr-o exorcizare a însuși hărului, în care ideala lirică absoarbe conceptele și inflorose metaforele esențiale, poezia e chemată ca unică sansă a absolvirii și eliberării spirituale, dincolo de eventuala amăgire, înșelare de sine („Inimista noastră / nu ține decît / o minsoare-n infern”). Poezia astfel exorcizată e „desăchint de gravitație”, menit a alunga agresivul dul thanatic ce amenință cu reaua-înstăpînire.

Moartea apare mai frecvent ca dispersare, împrăștire, cadere în sine a lucrurilor (cu puțin timp în urmă, poetul îl mărturisea lui Nichită că se va duce să „locuască în sine”). Definirea nu e posibilă la nivelul reliefului real, în această ipostază („cel de sus cu linii cunoscute”), ci în regimul abisalului sondaj, unde descoperă cu mirare temătoare priveliști, stupefiante esențe („cel înspăimîntat de Joe”).

Cu Fantastică pădure (1980) poetul rememorează cu nostalgie clipa cînd „a fost să-și întimpe sinele”. Pădurea de simboluri a poeziei hagiene de acum („semne au fost / dar cine să le prîndă / sensul lor ascuns”) e una densă, transluclă însă, mai ordonată. Poetul încearcă acum o exorcizare a „fantastice păduri” intru împăcare, armonia, pacea pe care le mai căutase odată în „spațiile somnului”. El se apropie acum de lucruri cu un fel de descendentală pacifistă, cu celebrări salvatoare, pus pe conciliere și înțelegere tulburătoare în simplitatea lor: „deci închinare / fantastice păduri / brazilor și bradului / de

insuși / să te construiești pe tine însuși / asemenea cărămizilor cîntindu-și / între ele înălțarea” (s-a luminat haosul / privindu-ne alecătirea).

Cele 33 de poeme alcătuiesc la un loc o elegiacă simfonie a „pădurii fantastice”: „o uriasă mină / la lumina zilei / o fantastică pădure / un codru viu în împietrire salvatoare / și fără de coroane și rădăcini / cu multele-i coloane numai dropte lăți / legate-alcături / cu cîmpuluri simple / pe fălci de scînduri / tulpini de brad își ocupă locul / în vasta rîndială-a fantastice păduri” (aici ne naștem iar / și nu ne mai retragem).

Metafora îl este sugerată poetului de imensele trunchiuri de brad ce sprijină clădirile afectate de cutremurul din 4 martie 1977 („războiul / cel mai scurt cu puțin / și cele mai multe pierderi”) și ea sugerează, la rîndul ei, rezervele inepuizabile ale vieții capabile să înfrîngă stihile dezlanțuite ale naturii: „redespălate se-ntrupară / miresmele pădurii / miresmele de brad / orasul împresîndu-și în tăcere cu esențe tari / și îngonind mirosul rece de formol” (în miezul amintirilor / cele dinții).

Metafora îl este sugerată poetului de imensele trunchiuri de brad ce sprijină clădirile afectate de cutremurul din 4 martie 1977 („războiul / cel mai scurt cu puțin / și cele mai multe pierderi”) și ea sugerează, la rîndul ei, rezervele inepuizabile ale vieții capabile să înfrîngă stihile dezlanțuite ale naturii: „redespălate se-ntrupară / miresmele pădurii / miresmele de brad / orasul împresîndu-și în tăcere cu esențe tari / și îngonind mirosul rece de formol” (în miezul amintirilor / cele dinții).

Metafora îl este sugerată poetului de imensele trunchiuri de brad ce sprijină clădirile afectate de cutremurul din 4 martie 1977 („războiul / cel mai scurt cu puțin / și cele mai multe pierderi”) și ea sugerează, la rîndul ei, rezervele inepuizabile ale vieții capabile să înfrîngă stihile dezlanțuite ale naturii: „redespălate se-ntrupară / miresmele pădurii / miresmele de brad / orasul împresîndu-și în tăcere cu esențe tari / și îngonind mirosul rece de formol” (în miezul amintirilor / cele dinții).

orice spațiu să se lepede făptura / în suflet să se simtă iarăși bine trupul / cei dragi întoaceana să ne fie dragi / din adevăr să facem poezia cea de toate zilele / să plîngem doar cu fruntea-nconormată de sudoare / semn de portă în august 1982. De dragoste de țară, dăcîna singele vîrsată” (deci închinare / brazilor și bradului). Spiritul acestei poezii, pe linia optimismului ce-l implică, se leagă mai mult de temele patriotice, civice și mai ales, morale din marea sa poezie patriotică: „Aloportret în august 1982. De dragoste de țară, 1967; Noblete de sirpe, 1969; Cîntece de stea, 1971; Zenit de anotimpuri, 1973; Sărbătorile anului, 1975; Sonete, 1978; Alte sonete, 1983.

Poezia se îmbibă de real și, în cadrele unei biografii obișnuite, imageria a mai „lematică”. Poetul a trăit o experiență a limitelor, mai importantă decît un zbor în cosmos ori decît o debarcare pe un astru și a ajuns la o profundă înțelegere de sine. În acest punct tonul celebrat poartă ecoul acestei experiențe abisale în mine și stăruie înțelegerea și înțelegerea înțelegere / învîltit drept al omului / căutător de sine / în chiar izvorul ființării sale / în chiar suprema lui voință de a fi”. (Lumea de azi / spre lumile de mine).

Desi identificăm acum în poezie realități ale orasului ori evenimente precum ar fi cutremurul din ’77, ce întretine în surdini întreaga emoție lirică de aici), în relație evidentă cu metafora „fantastice păduri”, fără cunoscuta crispate expresionistă ce-a fost dezvoltată de la Blaga încoace, nu e vorba totuși de o resurrecție violentă a realului, ci de o convertire a acestui registru la o stare poetică mai îmbietoare, cu sentențe de senectute: „cu tine

insuși / să te construiești pe tine însuși / asemenea cărămizilor cîntindu-și / între ele înălțarea” (s-a luminat haosul / privindu-ne alecătirea).

Cele 33 de poeme alcătuiesc la un loc o elegiacă simfonie a „pădurii fantastice”: „o uriasă mină / la lumina zilei / o fantastică pădure / un codru viu în împietrire salvatoare / și fără de coroane și rădăcini / cu multele-i coloane numai dropte lăți / legate-alcături / cu cîmpuluri simple / pe fălci de scînduri / tulpini de brad își ocupă locul / în vasta rîndială-a fantastice păduri” (aici ne naștem iar / și nu ne mai retragem).

Metafora îl este sugerată poetului de imensele trunchiuri de brad ce sprijină clădirile afectate de cutremurul din 4 martie 1977 („războiul / cel mai scurt cu puțin / și cele mai multe pierderi”) și ea sugerează, la rîndul ei, rezervele inepuizabile ale vieții capabile să înfrîngă stihile dezlanțuite ale naturii: „redespălate se-ntrupară / miresmele pădurii / miresmele de brad / orasul împresîndu-și în tăcere cu esențe tari / și îngonind mirosul rece de formol” (în miezul amintirilor / cele dinții).

Metafora îl este sugerată poetului de imensele trunchiuri de brad ce sprijină clădirile afectate de cutremurul din 4 martie 1977 („războiul / cel mai scurt cu puțin / și cele mai multe pierderi”) și ea sugerează, la rîndul ei, rezervele inepuizabile ale vieții capabile să înfrîngă stihile dezlanțuite ale naturii: „redespălate se-ntrupară / miresmele pădurii / miresmele de brad / orasul împresîndu-și în tăcere cu esențe tari / și îngonind mirosul rece de formol” (în miezul amintirilor / cele dinții).

PRIMUM LA REDACȚIE

Muli stimați Tovarășe Redactor-șef
Un Almanah mai vechi al Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat ne aduce un minunat poem al lui Aron Cotruș, prea puțin cunoscut, intitulat:

CLUJULEL...

Vă adresez cluda rugămintea de a-l acorda ospitalitate în prestigioasa D-Voastră revistă. Cu perfectă stimă,

Prof. univ. dr. Gheorghe Stoica

O poezie uitată

■ În Almanahul Presei Române din Ardeal și Banat, anul 1928, tipărit în editura foii „Lumea și Tara” (director și proprietar ziaristul Sebastian Bornemisa) am dat peste un tulburător poem semnat de Aron Cotruș intitulat Clujule..., poem care nu figurează printre producțiile poetice publicate în volumul Aron Cotruș, Versuri, Editura „Minerva”, 1978. Pentru frumusețea și trăinicia creației răsvîrțitului poet se încredințează tiparului întregul poem, așa cum a apărut în almanah:

ARON COTRUȘ: Clujule!...

Clujule!...
mașnat sătul, valah flămînd,
moț plin de lăcări, străin numărînd
dimburi de aor rînd după rînd...
șirag de palate din munci iobăgești*)
ce-ai fost nu mai ești...

Clujule, de ieri, de azi și de mîni,
cum trec mult prin tine în ast mîie de noapte
aud parcă șoapte
ieșind din temnițe ca din fund de fîntini,
din temnițe pline de aspri români,
cu zăvoare de fier peste goarnice ușl. —

Clujule,
năvălute, grele cătuși
simt parcă și-acum atîrnîndu-mi de mîini...
pe-aci unde fost-am huldului, niște cîini, —
și-ajuns-am stăpîni...

Umbrile trecutului sîr pine pornesc,
spre piața la goală,
Intr-o pornire de imensă răscoală...
Prin al vremii vînt nebun și prăpăd,
Teu, vînt, vînt, vînt, vînt, vînt, vînt,
trecînd pe șose, cu cronica lui,
pe drumurile lungi ale Ardealului...

Iar pe-al Feleacului deal
Il zăresc pe Avram Iancu, pe cal,
și-n urma lui
străvechil Ardeal
se mișcă, vine
spre mine,
spre revolta-mi adîncă,
pe străzile-și sîrșine încă!

(1928)

Poemul reprezintă colaborarea la Almanah a lui Aron Cotruș, care era președinte al Sindicatului Presei Române NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, Conducerea Ministerului Apărării Naționale, împreună cu Uniunea Scriitorilor din R.S. România, au organizat, la Casa Centrală a Armatei, o întîlnire între cadre de bază ale armatei române și un numeros grup de scriitori.

Gheorghe Stoica

*) Vocabulă latină, iobagiones însemna, la început „apărători ai cetății” — element militar foarte căutat și foarte prețuit. Abla mai tîrziu a căpătat un sens social inferior (oameni ne-liberi). (Cf. N. Iorga, Conferințe și prelegeri, I, București, 1943, p. 63).

ÎNȚILNIRE LITERARĂ

● În spiritul sarcinilor izvorite din hotărîrile Congresului al XIII-lea al P.C.R., al orientărilor date de tovarășii NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, Conducerea Ministerului Apărării Naționale, împreună cu Uniunea Scriitorilor din R.S. România, au organizat, la Casa Centrală a Armatei, o întîlnire între cadre de bază ale armatei române și un numeros grup de scriitori.

Dialogul a constituit un prilej de stimulare a creației literare inspirată din tradițiile de luptă ale ostașilor țării, de îmbogățire a patrimoniului cultural-artistice al oștrii cu noi lucrări de valoare, menite să contribuie la educarea patriotică și revoluționară a tinerilor care își fac datoria sub drapel.

Au luat cuvîntul general-colonel Vasile Milea, ministrul Apărării Naționale, Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Ion Dodu Balan, critic și istoric literar, Constantin Teiuș, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, Teodor Virgilei, redactor șef al Editurii „Minerva”, Virgile Băran, Petru Vîntilă, Hajdu Gyözy, redactor șef al revistei „Igaz Szó”, Haralamb Zîncă, Mircea Șerbanescu. Vorbitorii au arătat că literatura română reprezintă, prin puternicul ei mesaj educativ, un sprijin în înfăptuirea sarcinilor care revin armatei, constructorilor socialismului și cetățenilor patriei.

Întîlnirea a deschis perspective pentru abordarea în creația literară a unor noi domenii ale vieții ostășești, pentru dezvoltarea posibilităților de documentare a scriitorilor, pentru realizarea de opere care să reflecte cit mai cuprinzător marile teme ale istoriei și prezentului patriei.

Au participat: Ioan Alexandru, Dumitru Almasan, Virgil Ardeleanu, Ion Băieșu, Teofil Bălaj, George Băliță, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, Eugen Barbu, Nicolae Bogdan, Petre Bucea, Vlăcuț Barna, Gheorghe Buzoianu, Ionel Chivu, Nicolae Ciobanu, George Chirilă, Florin Costinescu, Traian T. Coșovei, Anghel Dumbrăveanu, Paul Everac, Nicolae Frînculescu, Ion Gheorghe, Ion Horea, Traian Iancu, directorul Uniunii Scriitorilor, Mircea Iorgulescu, Tiberiu Iovan, Neogăiță Irimie, Ion Iuga, Ion Lăncărian, Elena Gronov Marinescu, Aurel Mihale, Damian Neclua, Mircea Nedelciu, Mihail Negulescu, Vasile Nicoroviță, Costache Olăreanu, Ioanicle Olteanu, Platon Parău, Sânziana Pop, Ion Popoiu, Vasile Preda, Nicolae Preliceanu, Alexandru Rudeanu, Petre Sălcudeanu, Dinu Săraaru, Mircea Scarlă, Mihail Ștefan, Arel Sandru, Viorel Știrbu, Ilie Tănăsescu, Dan Claudiu, Viorel Știrbu, Ilie Tănăsescu, George Târnea, Titus Vișeu, Victor Vintu, Romulus Vulpescu, Haralamb Zîncă.

Desene de Florin Pucă

POEZIE DIN S.U.A.

WALLACE STEVENS
Lumea ca meditație

A trecut prea mult timp de cind exersezi la vioara mea, drumetind. Dar exercitiul esențial al compozitorului — meditația — nu m-a părăsit niciodată... Eu trăiesc o permanentă hiperă, care nu încetează nici noaptea, nici ziua.

George Enescu

Ulise-i oare cel care se apropie din răsărit. El, neostoiul aventurier? Copacii sint cirpiți. Această iarnă spală calea intrudeparte.

Cineva se mișcă

La orizont, înălțându-se pe sine, sus, deasupra O tornă a focului aproape pe Peninsula, crețana, A cărei sălbatică prezență înțreze lumea adormită din juru-i.

Ca și-a regizat demult un sine pe care să-l întimpine, Tovarăș al ei pe care și l-a imaginat, Imprecuțat într-un refugiu adine, bărbat și scump prieten.

Copacii au fost descărnați, ca un exercițiu O neomenescă meditație mai lungă decât

Nici o pală de viață prin ciini care veghează noaptea.

Ea nu vrea nimic, be el îl revinește să vină Nu daruri visează. Brațele lui fi-vor colierele și zestre și norocul dorinței ei de pe urmă.

Dar Ulise era? Sau căldura soarelui Pe perna nesomnului ei? Gîndurile îi ritmază bătaie inimii. Cei doi fremătau împreună. O, era doar răsăritul.

Era Ulise și nu era. Toțiși el se întinșeră, Bărbat, prieten iubit într-o pămînteană îmbrățișare. Barbara putere înălțunul ei nu vroia să piară.

Pe cind se pleptăna obișnuită să-și vorbească puțin

NOTE DE DRUM

Fetele văzute și nevăzute ale Americii

Un oraș uman, respirînd respectul unei culturi față de alta, culturi în spirtul nobil al toleranței — numai faptul că, zilnic, peste 5 milioane iau metroul și aproape 3 milioane oameni călătoresc cu autobuzul, contactul acesta interuman, zilnic, de furnoar, de indivizi care trebuie să se suporte reciproc nu reprezintă oare un argument al corectei considerații umane? Uitasem pasaportul la hotel și mi-am exprimat teama că nu am cu mine. „Nu face nimic”, îmi zice însoțitorii. „Vezi-ți de treabă”, zice celălalt însoțitor american, imigrant de nevoie, fapt nemaipeomenit, pare să fie aceea înscrisă și pe soclul statuii lui Waldo Hutchins, unul dintre fondatorii Central Park-ului: Dacă vrei să trăiești lăsa și pe altul să trăiască („Alteri vivas oportet si vis tibi vivere”).

Dar New York nu înseamnă numai, și numai reușită: mai degrabă oportunitatea fiecăruia de a-și încerca norocul! Și cite nesane, cite nerușite nu se cunosc! De aceea, cosmopolit și pestriț, nu reprezintă numai America, ci este doar o încercare ca șanse pentru cei pregătiți, o poartă a visului deschis viitorului! Căci opor-tunitate evidentă reprezintă, prin ele însele, și splendoarea trînză, și dezamăgirea cruntă! Îmbinarea instantanee a minimecilor imigranților alături de grandioasa autohtonului, subiect de roman bestseller, imagine inedită de pictat, de citat și de discutat, la dispoziția scriitorilor, artiștilor, politicienilor... Căci, uite, cind pașii mei ajung pe Wall Street și pe Brod Street, calcă timorați încă de amintirea prezentei crăhri financiare și de imaginea preten-torului cutremure provocate de luptele vovodale ale banului, unica rațiune de existență a acestei străzi!

Americanul e într-o continuă întrecere, în primul rînd cu el însuși! Așa l-a învățat mama natură și educația de acasă, de cind a pus piciorul ca imigrant: lupta pentru existență, dar într-un mod nobil, cinstit, cavaleresc, nu hoțesc! De aceea, filmele cu western și cow-boy au o largă audiență, pentru că bîndele și dreptă cind pașii mei învingă pînă la urmă, nu violența și răul!

Gîndirea americanului nu este sofisticată. Este simplă, directă, mergînd mai todeauna la țintă. Pe erol îl onorează nu cu fast exorbitant, ci adesea printr-o simplitate expresivă. Am tînut să fiu prezent de 4 Iulie, Sărbătorea Națională a Statelor Unite, la Washington. Există o impresiune, impunătoare. Am trecut atunci prin cimitirul din Arlington de pe malul drept al fluviului Potomac, „Arlington National Cemetery”... Mormintele fratrilor Kennedy sochează prin puritatea simplității. Privind mișcările de automat ale soldaților, care fac de gardă în Mormintul Eroului Necunoscut mă înfioră gîndul la jertfa de laudă a primului român cîzut în Războiul de Secesiune (Nicolae Dunca) și la vitejia altora, precum generalul George Pomut, nume cu care s-a cinstit întotdeauna o navă militară echipată cu voluntari români, care au luptat eroic pe frontul Pacificului în ultimul război mondial.

Felul acesta, îl americanului cu atîtea origini, de a se manifesta și după moarte („tot o sapă și-o lopată”), nu face parte din spirtul imigranților, care, îmbogățit uneori peste măsură, își dă seama și de zădărnici...

Umanismul cald, cordialitatea prieteniei, fraternitatea adevărată am întâlnit-o la un ins, să-i spun Wilson, cu numele John, ca Ion, Jean, Juan, Giovanni, Ivan, Johann, Ianos, pe care nu-l văzusem niciodată, la care însă am fost găzduit o noapte, în drum spre Montreal, „Spune-mi John, eu am să-ți spun George” mi s-a adresat din primele momente... Am fost invitat să mă răcoresc în piscină (afară erau 35°). Eu l-am recitat „If” de Kipling, el a dat atunci un micprecizat vocal instrumental...

Prin proporțiile sale incredibile și programul său ambicios, instituția „Smithsonian” constituie un adevărat, unicat, o mare minunăție americană, iar pentru mine, o mare revelație, al cîncilea gong al inimii. Creat cu aproape un secol și jumătate în urmă prin donația unui generos James Smithson, care nici măcar american nu

Repetindu-i intruna numele în răbdătoare silabe, Niciodată uitîndu-l, căci todeauna el îi rămînea aproape.

ROBERT CREELEY

Baladă

Noi avem o cîntec pentru singura lui moarte și dacă noaptea-i prea lungă ori întunecimea întunecată acel ceva este radiația asupra noastră

dar dacă, fără speranță, acolo-i cel cu plînsul și tînguirea și greața și vremea oribilă și toțiși ea vestește și încearcă evadarea genru noi

cind suntem pe jos alături de nervii toții și ne dezvăluie ura și nu-i asemănătoare speranței.

Oh, nu

De rătașește îndeajuns de departe la ea vei veni și cind vei ajunge acolo fi-or da un loc pentru odihna

numai ție într-un scaun frumos și prietenii tăi fi-or acolo cu toții chipuri radioase deasemenea toți vor avea locuri.

W. H. AUDEN

În memoria lui W. B. Yeats

S-a stins în miez de iarnă. Riurile erau înghețate, aerul purtase puștii, Zăpada deslășea stăutele orășului. Mercurul coborise în gura zilei în agonie. Toate datele confirmă Că ziua morții lui e mohorâtă și rece.

De boala lui departe, bezmetie alergau Lupii prin codrii cei verzi, vijeliase ape Socăiau către sofisticate cheiri, Iar moartea poetului se despărțea De pomele sale prin indoliate glasuri.

Penru el însă a fost ultimul amurg; el însuși, Amurg pentru zvonuri și infirmiere; S-au revoltat provinciile trupului său, Pielele minții sale puștii — Linșteța pusese stăpînire pe suburbii, Se-ncheta fluxul simțirii sale; el devenind Admiratorii propriului său eu.

Acum e risipit prin sute de cetăți Și dăruit iubirilor străine; O altă pădure să-l alinite Și un alt cod moral să-l condamne. Cuvintele unui mort Freschimbate-s în măruntafele celor vii.

Dar ce înseamnă-n zgomotului miine Cind agenții vor țipa ca țiarele pe dusumeana bursel

Si cei săraci vor îndura ce-au îndurat todeauna Și fiecare în propria lui cușcă va fi convins de libertatea sa

O mie-două la această zi se vor gîndi Cum ne gîndim la ziua cind am împlinit ceva deosebit.

Și vai toate aparatele arată Că ziua morții sale a fost mohorâtă, geroasă.

EDNA ST. VINCENT MILLAY

Primăvara

Cu ce gînduri, April, te reîntorei? Nu-i îndeajuns frumusețea. Nu-o să mă poți mulțumi cu roșeața Puiilor de frunze deschizîndu-se lipicioși în lumină

Port soarele fierbînt pe umeri Într-o ce conștientă înconștența șofranului. Aromele pămîntului mă umbata.

Este împede ce nu-i urmă de moarte, Dar ce poate să însemne asta? Nu numai sump pămînt Lavele devoră creierul uman — Viața în sine Nu înseamnă nimic;

Un pocal gol, zbor pe stele stîșne Astfel nu-i îndeajuns ce în fiice an, pe colina mea.

Ca un nebun Pogorâr April cu gura mușcată de fiori.

În românește de Ion Iuga

UN POET-CO LUME

Ianka Kupala

Ianka Kupala (1894—1942) a fost înnoibit ca titlul de poet național al bielorusilor încă din primul deceniu al veacului nostru, cind gruparea scriitorilor de la Minsk declară opera tînarului poet factor determinant de cunoaștere a limbii și culturii naționale. Autor a numeroase volume de poezie, teatru și eseu, Ianka Kupala își propune, în func-

ție de creația anonimă să determine și să delimitze orientarea spațială al culturii bielorus în lumea slavă. În această direcție, Ianka Kupala valorifică numeroase mituri și motive existente în tezaurul spiritual popular, redîndu-le poporului bielorus într-o formă cultă.

Doi mesteceni

Spre furtună, departe erau doi mesteceni, Printre lacrimi gemeau doi mesteceni Și gemeau doi mesteceni ca unul.

Despre zori își vorbeau doi mesteceni Și vorbeau doi mesteceni ca unul, De chinul își cîntau doi mesteceni Și cîntau doi mesteceni ca unul.

Că domni-au pe ger doi mesteceni Prin furtună de stepă ca unul, Că plecîndu-se cei doi mesteceni Au pierit într-o jale ca unul.

Și se lasă furtună pe cei doi mesteceni Și se leagăni larăsi ca unul Și adorm pe veii doi mesteceni Și adorm doi mesteceni ca unul.

Unde ești fericire?

Unde ești fericire, ursita mea luminată? Și de ce simt pe suflet o piatră de moară? Noaptea e surdă, cîmpia e lungă și lată Și așteptarea iar trage cu veste să doară.

Să jung vreau pe unde nelinișt se toro, Să aud cum adoarme și frînge cîntecul fiara, Iar tu noaptea îți sfîșie și fă-mă să-nțoro Sufletul trist pe unde se tînguie iara.

Tăcere în jur. Trosnese perdele înghețuri, Un vînt îmi pornește cîntinul de-a dura Și codrul își mișcă iar pînii prin ceturi Și iar îmi stîrșește în suflet revolta și ura.

Bielorusul

Stă ca o troiță lingă răsărece, Între păduri și lanuri Cugelul oare unde mi-l duc? Spre ce țări de planuri?

Caleă agale pe țări și lanca, Pasul e greu bolovan, Plușul aceeași brazdă aruncă, Pe latura de gorgan.

Lenmul din crucile morților Cartoful i-l coace Și el e eruce în paimale sorților Și cheamă ursite încoace.

Locul pe unde ursite îl zboară Cine să-l spuă? Soarta îi dăruie vară de vară, Opinea străbună...

Apariție

Ai venit fără să-mi spui Cînd gemea gerul pe gerul Gerdul scriștia a jale, Iară tu — năucă-n cale.

A fost cald, a fost feerie, Sub manta de întinerie, Tu domniță, iar eu pan, Tot cu floare pe gorgan.

Ai plecat fără să te strig, Cînd gemea iarna de frig Vîntul iar rupea uluca Și în poartă tot năluca.

Prezentare și traducere de Stelian Gruiu

REVISTA STRĂINĂ

● DIN MĂRTURIRILE LUI GEORGES SIMENON consensate de publicul sovietic V. Kuznetov și aparute în „Sovetskaja kultura”. „Mediul în care trăiesc oamenii, în funcție de a avea o familie, divorțurile care pur și simplu au inundat lumea. Scruți mult despre acestea în memoriile mele. Divorțul transformă copilăria într-o lume de întinerie... Noițumele de fericite se schimbă în funcție de experiența de viață a omului, acumulată de la tîneză pînă la bătrînet. Așa că de a nu cădea pradă pessimismului — iată una din căile care duc spre fericire. Tîneză de aștezi se teme adesea de viitor, se teme mai ales prin pînă înseamnă. Trebuie însă lăsat de capăt de fiecare dată, trebuie să ai curaj pentru asta. Am trăit în diferite condiții, dar cu adevărat fericit am fost numai atunci cînd am locuit în mînsărdă unde găteam la un primus cu gaz. În perioada aceea muncam din toate puterile mele, am făcut și greșeli, dar am trăit cu adevărat o viață adevărată. Din păcate, societatea occidentală de consum face din oameni niște jucării grotesci, comportamentul omului este dictat numai de goana după banuri... Aștăzi, în sfîrșitul vieții, nu mi mai aduc aminte de lucruri, de bunuri, ci numai de oameni...”

Sînt împotriva oricărui fel de violență, împotriva războiului. Am trăit două războaie mondiale și nu pot să stau calm cînd niște mîncaci cu singe reze imaginează arme noi, care să ucidă din cînd în cînd mai mulți oameni și în cele din urmă, să tragă omenirea. Este ceva normal. Îmi regnă Napoleon cînd și-a scris Josefinei că în ultima bătaie au pierit 300.000 oameni, dar această cifră reprezintă un sfîșec față de ceea ce s-ar putea întîmpla. Noi, scriitorii, trebuie să-l convințem pe oameni ca el să fie conștient de responsabilitatea care aparține de om. Trebuie să înțelegă că războiul trebuie eliminat ca mijloc de rezolvare a diferendelor, că armele trebuie distrușe peste tot pe pămînt. Acest ideal al omenirii a devenit astăzi un imperativ.”

● ROMAIN ASSANGHOU este scriitor, scenarist și artist plastic din Benin. Este autorul scenariului filmului „Patrice Lumumba”, care a cîștigat două premii la cel de-al IX-lea Festival al filmelor africane de la Ouagadougou (Republica Burkina Faso). În prezent el deține o funcție în cadrul nărilor Generale este prevăzută cu locuri pentru 626 delegați, 27 observatori, 234 membri ai presei și pentru circa 800 vizitatori, peretii fiind ornați cu lucrări de pictură ale francuzilor Fernand Léon, Palatiul L'Exant, edificiu arhitectural al Capitalei Statelor Unite, se compune din șapte clădiri, care adapostesc muzee și galerii de artă renumite, la care se adaugă și alte construcții precum grădina zoologică și diferite laboratoare de studii presărate în Washington, în întreaga Americă ori în diferite alte părți ale lumii. Această instituție, care face colecții fără pereche, prezintă vizitatorilor, vâ rog să notați bine cifra amcătoare: o sută de milioane de exponate, dintre care aproape trei sferturi în domeniul științelor naturale...

Am avut plăcuta ambiție să parcurg în câteva zile și aproape în pas de galop sălile cele mai interesante, poposind numai câteva secunde, doar la anumite exponate...

Aici se află tot felul de curiozități, donații particulare ori adăzului de stat, de la costumele cele mai vechi (trei miliarde de ani) pînă la modulul de așelaziere ori mînușile de box ale lui Muhammad Ali...

La Muzeul Aerospațial am văzut în color tridimensional prima ascenzare și am înut să mă înșalez și eu în modulul comandat original Apollo 11, minuit de primii astronauti americani spre Lună în iulie 1969, (în acel an, a-această zi și oră diagnosticăm și eu la București o boală fibrochistică, generatoare unui icter sever!). Constat cu justificat patriotim că aeroplanele lui Aurel Vlaicu și Traian Vuica sînt trecute la loc de cinste în istoria aviației! Din Muzeul Național de Istorie Naturală și Muzeul Național al Omului cu atîtea exponate magnifice ca reține pentru cititori (ce bine le-ar sta ca posesori!) rocile de pe lună, legendarul diamant Hope (cel mai mare diamant albastru din lume), statueta din aur și platina cu diamante, rubine și malahit „St. George și Dragonul” lucrată în 1882 pentru țarul Rusiei... În muzeul Hishborn și Grădina anexă cu sculpturi sălătuțese peste 4.000 picturi valoroase și vreo 2.000 sculpturi aparținînd tuturor curentelor artistice, inclusiv numeroase lucrări moderne începînd cu Brancusi („Muza care doarme”), „Torsul unui tînar om”) Galeria Națională de Artă, Galeria Freer de Artă, Galeria Națională cu portrete, Galeria Renwich, Muzeul Național de artă americană, Muzeul de artă africană, Muzeul Anacostia reprezintă alte remarcabile clădiri, valori inestimabile de artă ale acestui admirabil colec-

George Dinizvor

el au posibilitatea de a influența masele largi, le pot mobiliza fie într-o direcție pozitivă, fie într-una negativă. Lucrul acesta este foarte valorabil pentru noi cel din Africa. Se înțelege că el nu pot fi neutri, arta pentru arta n-ar fi lucrul cel mai indicat în condițiile noastre. Marea majoritate a artiștilor sînt conștienți de mîntrea lor, cum a fost cazul lui Agostino Neto, care a fost poet și un renercabil om politic... Angajarea mea nu se manifestă numai prin poezie și proză, realizez de asemenea atîșe politici, scriu în ziare, execut ilustrări de carte, Unele dintre ele seamănă cu realitate. „Mîntre Rosta” realizate de Matkovski, în condițiile noastre unde există un înalt grad de înăprieare, această politică reprezintă o necesitate stringentă.”

● „NE-A ÎMBĂTRINIT GORKI” — întrebă criticul literar Jarmila Fromková într-unul din numerele recente ale săptămînalului praghez „Tvorbă (Creație), în cadrul unei anchete consacrate „cazului Gorki”

„Mi se adresează Gorki la fel și astăzi, în special ceter tineri și foarte tineri? Sau el a lăsat astăzi din modă? Ce s-a întîmplat? Ce a determinat faptul că în ultimii cîțiva zeci de ani cererea cititorilor din opera lui Gorki a scăzut (această situație este valabilă și pentru Uniunea Sovietică), iar editarea lor a ajuns pînă la limita așa-zisului interes academic, în timp ce în aceeași perioadă a sport enorm, înț-o măsură imprevizibilă, interesul cititorilor față de Dostoevski și Tolstolov? Nu curvua cititorii de astăzi au dreptul de a pune după credul-ului optimist al lui Gorki „Om, ce minunat sună acest cuvînt!” în loc de optimistul termen „om”? Sau el dau mai degrabă înțelitate scepticismului lui Dostoevski și dezorientării lui Tolstol referitoare la posibilitățile și modalitățile de se opune răului?”

Jarmila Fromková este de părere că aparițiile rarissime din opera lui Gorki reprezintă o problemă de natură mai degrabă economică, că atunci cînd se pune problema bînzii, din planurile editoriale se elimină în primul rînd lucrări în genul triologiei autobiografice a lui Gorki. Atunci cînd se discută oportunitatea recușării celor patru volume din „Viața lui Klim Samgin”

o lucrare „catastrofal de voluminoasă” — ceea ce reprezintă un adevărat act de eroism, este nevoie să-și dea mîna mai multe edituri. Situația este valabilă și pentru lucrările lui Korolenko, Serafimovici, ba chiar ale lui Cehov și Solohov. „În plătrea noastră — adesea riscantă — între Schylla și Charybda problemelor de natură economică și de politică culturală ar trebui să cutăm cel puțin care să-l facem actual, să-l apropiem... pe autorii din rîndul cărora face parte și Gorki. Pentru început ne-am putea declara mulțumiți dacă criticii ar atinge în mod decent atenția cititorilor cel puțin asupra celor două sau trei titluri mîndeseri care apar la noi cu prilejul celui de a 50-a aniversării a morții lui Gorki, conchide criticul.

ACASĂ

Anemone tîrzii

Benele Suvăllă, ca și singele corulilor sale, arde blînd, armonios și vesel. Și melancolic. Pentru că Benone e un pictor învîrîndu-se blajin. El ocolește albul programatic și violent al terriori români, culcușul din desvîșirilor întințurului imaculat al viscolilor numai odihna din țîntă, odihna visătoare, și capabilă să intre în misterele verii, la Mangalia și să se astearnă, oacheș — legănănt, în peretele orizontal și risipit albastru al Mării, formînd insule mișcătoare de sîcief, atunci cînd nu la filia de năucă lingă Muzeul pipelor. Acest muzee e strania descoperire a lui Benone. El se lipește exotic și plin de drumuri în despletire (luna, lunaticii, fumișorii de opium) spre a se alina sufletului nu ca o plecare spre lumi neajunse ci — extremă încercare a liniștii într-unel de zare dureros de dragă tuturora — ca o neajungere în lumea de lingă noi. Întinde mina și te va auri vraja. Benone și Marea de la Mangalia iubesc un pom noduros (roșcov? salcîm? mestecăni?) nelîncărit cîntec al pămîntului, arzînd în vîr și pomurmbi liliacii, malul scăzut și plin de cimbru și predispus să se schimbe în prîșpa copilăriei, a lenii noastre orientale care va naște în vespnie pictori, anemone tîrzii, tandrafiir de Asia, doruri de Levant, nestăpînire în palma pentru vîntul bun și curajul de a trăi singur cînd lumea devine prea agresivă. Culoare din pomele pe pînă ale lui Benone înundă casele nopții ca o mireasmă de pepeni galbeni, ca fumul tutunului

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dan Frunteletă, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Șteinei nr. 1, tel. 17 32 99 ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95 Tiparul executat la: COMBINATUL POLIGRAFIC CASA ȘTEINEI